

TM	Г. XXXV	Бр. 3	Стр. 891-919	Ниш	јул - септембар	2011.
----	---------	-------	--------------	-----	-----------------	-------

UDK 305-055.3:061.236

Прегледни чланак

Примљено: 17. 1. 2011.

Слободан Антонић
Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Београд

„GAY AGENDA“: МИТ ИЛИ СТВАРНОСТ?

Резиме

„Gay agenda“ је уверење које постоји у публицистици хришћанских традиционалиста да геј покрет има скривени план постизања радикалних циљева. Он се састоји у поступном навикавању друштва на све проблематичније норме, тако да се шири јавност не узнемири и не пружи озбиљнији отпор. Као докази за постојање геј агенде, или чак као сама геј агенда, најчешће се идентификују *Платформа за геј права* (1972) и књига Маршала Кирка и Хантера Медсена *После бала: како да у деведесетим Америка савлада свој страх и одбојност према гејевима* (1989). Аутор овог рада не сматра да се Платформа, књига Кирка и Медсена, нити било који други спис, могу узети као „скривени план“ једног дифузног и разгранатог покрета, какав је геј покрет у САД. Сваки покрет је састављен од мноштва организација, неформалних група и интелектуалних клубова, који су координисани више спонтано и консенсуално, него из једног центра, или према једном плану и програму. Иако поједини списи доиста могу да изражавају „дух неке епохе“ или да наговесте оно што ће убрзо постати преовлађујуће мишљење у неком покрету, ти документи не морају нужно да буду и идејни водичи главних организација или најмоћнијих актера тог покрета. Подударност у идејама између више актера не значи да постоји „идејно вођство“ првог који је изнео неку идеју, а подударност доцније праксе и те идеје не значи да је њен првобитни аутор „идеолог“ или „инспиратор“ друштвених актера који су примењивали сличну праксу. Стога уверење да неки покрет има јединствени „тајни план“ више спада у домен наивне теорије завере, него што припада озбиљном промишљању друштвених феномена.

Кључне речи: друштвени покрет, геј права, теорија завере, идеологија, нормативни систем

У публицистици хришћанских традиционалиста, који се у САД сматрају „контрапокретом“ у односу на ЛГБТ покрет (опширније у Антонић 2011б), раширено је уверење о постојању *геј програма* (gay agenda) – инхерентног распореда постизања радикалних циљева поступним навикавањем друштва на све проблематичније норме, тако да се шира јавност не узнемири и не пружи озбиљнији отпор. У овом раду изнећу како је настало то уверење, на чему се оно заснива и колико је такво уверење оправдано.

НАСТАНАК И ОПРАВДАВАЊА ПОЈМА „ГЕЈ ПРОГРАМ“

Ако ЛГБТ покрет у САД, крајем 20. века, посматрамо као јединствени друштвени покрет, могли бисмо да кажемо да су његови прокламовани стратешки циљеви били: укидање закона о кажњавању хомосексуалног односа, законско признање истополне везе, могућност законског усвајања деце (или давања деце у хранитељство) за истополне парове, добијање статуса „рањиве групе“ у оквиру закона о „злочину из мржње“, забрана дискриминације на послу, и престанак омаловажавања, те прихватање различитости, у јавном дискурсу. Пошто сваки покрет има свој програм (agenda), ови набројани стратешки циљеви ЛГБТ покрета често се виде као његов „темељни програм“ (deep agenda; Fleischmann and Hardman 2004, 409), „програм ЛГБТ циљева“ (the LGBT issue agenda; Engel 2007, 84) или „програм геј права“ (the gay rights agenda; Mck. Norrie 2008, 414).

Међутим, израз „геј програм“ не односи се на ове јавно прокламоване циљеве. Он подразумева да ЛГБТ покрет има и извесне дугорочне циљеве који нису јавно обзнањени јер су исувише радикални за садашњи нормативни поредак. По оваквом схватању, званично прокламовани стратешки циљеви ЛГБТ покрета заправо су само краткорочни, тактички циљеви. Тек по њиховом испуњењу видеће се да то није крај ЛГБТ захтевима и да права листа захтева изгледа далеко радикалније (са рђавим последицама које би наступиле по читаво друштво уколико би се они прихватили). Представници ЛГБТ покрета, међутим, одлучно одбијају овакве оптужбе, тврдећи да не постоји никакав скривени „геј програм“, и да је чак и сам тај појам „реторички изум антигеј екстремиста“ (GLAAD 2010, 13).

Израз "геј програм", према једном популарном тумачењу (с *Википедије*; Wk 2011б), први пут се у јавности јавља 1992, када је једна од организација хришћанских традиционалиста (Савет за истраживање породице [Family Research Council]) објавила видео под називом *Геј програм* (Gay Agenda). Од тада је тај термин постао уобичајен у публицистици хришћанских традиционалиста, у својим различитим облицима: „геј програм“ (gay agenda; CL, 2011), „хомосексуални програм“ (homosexual agenda; Sprigg 2010; Sears and Osten

2003; Rondeau 2002, 477, 480; WT 2010), „гејправашки програм“ (‘gay rights’ agenda; Knight 2010; Kupelian 2005), „хомосексуални политички програм“ (homosexual political agenda; Knight 2010), „хомослед“ (‘homo-genda’; Unruh 2010), итд.

Заступници уверења о постојању геј програма обично се позивају на два списка, која би требало да откривају скривену стратешку матрицу геј покрета. Први од њих је *Платформа за геј права* (Gay Rights Platform; GRP 1972). Реч је о платформи која је усвојена на конвенцији Националне коалиције геј организација (National Coalition of Gay Organizations), одржане фебруара 1972. у Чикагу. Око 200 представника 85 геј удружења из 18 америчких држава састало се због израде политичке платформе пред тадашње председничке изборе. На дводневној конвенцији усвојена је Платформа од 17 захтева, како председнику и федералној влади, тако и владама држава чланица Уније. Око ове платформе, напомиње социолошкиња Елизабет Армстронг (Elizabeth A. Armstrong), професорка на Мичигенском универзитету, геј покрет је постигао велико јединство. „Никада раније, на некој националној конференцији геј организација, није постигнут тај степен сагласности око неког геј становишта“ (Armstrong 2005, 174).

Пре него што буде изложен сам садржај ове Платформе, требало би рећи нешто више о политичком контексту у коме је она настала. Ова велика конвенција геј организација, наиме, дошла је у тренутку озбиљне програмске кризе читавог геј покрета. Управо се била завршила његова прва, револуционарна фаза, фаза „геј ослобођења“ (gay liberation) и „геј моћи“ (gay power). У тој фази, геј покрет је сматрао да не постоје никакви чврсти сексуални идентитети, те да су сви људи, у већој или мањој мери, бисексуалци (парола: „свако је геј, свако је стрејт“ [‘everyone is gay, everyone is straight’]; Armstrong 2005, 171). У геј покрету се тада сматрало да хомосексуалци нису посебан сексуални варијетет мушкараца, већ само „сексуално слободни“ људи (извор у: Armstrong, 2005: 171). Стога су крајњи политички циљеви геј покрета у тој његовој првој, раној фази (крај шездесетих и сам почетак седамдесетих) били сексуално ослобођење свих, односно ослобођење целог друштва.

Типичан пример програмског документа из те прве фазе геј покрета био је *Манифест Фронта за геј ослобођење* (GLF 1971). У њему се позивају „геј сестре и браћа“ да „користе свој праведни гнев како би искоренили (ургоот) данашњи тлачитељски систем“ и да „заједно с другим групама потлачених започну обликовање новог поретка и ослобође ног стила живљења“ (a liberated lifestyle). У спису се вели да је антигеј становиште „укорењено у најосновнијој институцији нашег друштва – у патријархалној породици“. „Угњетавање геј људи започиње већ у основној јединици друштва, породици“, а

„сам облик породице ради против хомосексуалности“. „Цело наше правно устројство“, каже се даље у документу, „тобоже је засновано на хришћанству, чије архаично и ирационално учење подржава породицу и брак као једино дозвољену претпоставку сексуалног односа“. Пошто је корен поробљавања тако дубок и средства ослобађања морају бити радикална. „Геј ослобођење не подразумева само реформе. Оно подразумева револуционарну промену у целом нашем друштву“. „Сексизам није случајан – он је кључна састојница нашег данашњег друштва и не може се променити а да се цело друштво не промени“. Крајњи циљ ослободилачке борбе требало би да буде „нови, слободни стил живљења, који наговештава, колико је то могуће, слободно друштво будућности. Бити геј показује тај смер. На неки начин ми већ предњачимо у односу на стрејт људе. Ми смо већ ван породице и већ смо, макар делимично, одбацили `мушке` или `женске` улоге, које је друштво направило за нас“ (GLF 1971).

У тој, првој фази, дакле, геј покрет је одбацивао традиционални модел моногамне породице („принудну моногамију“; GLF 1971), па чак и модел моногамне доживотне везе („идеал... који су геј људи преузели“; GLF 1971). „То и не може бити друго до пародија“, стоји у *Манифесту Фронта за геј ослобођење*, „пошто они (геј људи – С. А) немају чак ни уобичајено оправдање стрејт парова – потребу да се обезбеди стабилно окружење за децу“. „У нашем друштву моногамни пар, са децом или без њих, изолована је, у себе затворена, до краја сужена јединица, сумњичава и непријатељска према сваком изван ње“, стоји још у *Манифесту*, међутим, „људима је потребно да имају различите односе да би се развијали и расли, и да би учили о другим људима. Посебно је важно да геј људи престану да копирају стрејт људе – ми смо управо они који имају најбоље могућности да створе нови стил живота, и ако ми нећемо, нико други неће“. На крају овог радикалног документа, тако типичног за прву фазу геј покрета, каже се:

„Немамо намеру да за било шта молимо. Намеравамо да станемо чврсто и тражимо наша основна права. Ако то укључује насиље, нећемо бити ми ти који су га први употребили, већ они који покушају да спрече наш пут ка слободи (GLF 1971).“

У тој фази, геј покрет је био саставни део Нове левице, широког фронта лево оријентисане универзитетске омладине и интелегенције у САД и Европи, друге половине шездесетих (видети опширније: Isserman and Kazin 2000; Теодори 1979). Али, управо те, 1971. године, долази до слома Нове левице, као револуционарног покрета (Armstrong 2002, 81). Већ тада многим актерима на друштвеној и политичкој сцени у САД постаје јасно да револуционарни циљеви и револуционарне методе немају прођу. Потребно је извршити редефиницију и метода и циљева, како би се остало у политичкој игри. Практично, убрзо ће се показати да ће из целог покрета преживети

само они његови делови који су се трансформисали у организације за људска права, односно они који су преузели људскоправну реторику. Преживели су само они који су са политике револуције прешли на политику интересних група (*interest group politics*) и политику идентитета (*identity politics*) (Armstrong 2002, 82).

Управо такав прелазак се, почетком седамдесетих, догодио и у геј покрету. То је било доба преласка на нову платформу борбе за афирмацију геј идентитета, уздицања различитости и геј културе („параде поноса“), а посебно за признање геј права (*gay rights*; Armstrong 2005, 161, 171). Стога су друга половина седамдесетих, а нарочито осамдесете, доба убрзаног замирања организација за геј ослобођење и, истовремено, доба праве експлозије оснивања организација за геј права (види графикон у Armstrong 2005, 173).

„Први пут да су се геј организације су се сложиле око националног програма геј права (*a national gay rights agenda*), и окренуле се оштрије ка остваривању заједничких циљева у политичкој арени (Armstrong 2005, 161).“

Прекретница ка таквом моделу политике била је управо поменута *Платформа за геј права* из 1972. године. Платформа је била усредсређена на специфичне геј интересе које треба афирмисати у оквиру постојећег поретка, а не на ревизију целокупног друштвеног система. Основни захтеви, у тој Платформи, били су усмерени на изједначавање геј особа у правима са другим категоријама становништва. Цела реторика овог документа била је, заправо, стриктно људскоправна – од захтева да се нико, због сексуалне оријентације, не може отпустити са посла (или из војске), преко захтева да се „геј брачни парови“ једнако ослобађају од пореза као и традиционални брачни парови, па до захтева да се геј паровима омогући једнако право на усвајање деце (GRP 1972).

Ипак, у неколико тачака ова Платформа иде даље од сваког данашњег захтева било које од мејн стрим организације за геј права. То је, најпре, тачка 6. захтева федералним властима, у којој се тражи да федералне власти „охрабре и подрже течаје сексуалног образовања, које припремају и држе геј жене и мушкарци, а у којима се хомосексуалност представља као вредна и здрава склоност и животни стил, односно као одржива алтернатива хетеросексуалности“. Такође, ту су и тачке 2 и 3 захтева савезним државама, у којима се тражи „укидање свих закона држава чланица који забрањују приватни сексуални однос лица која су дала пристанак“ (дакле без обзира на године), као и „укидање свих закона држава чланица који забрањују салетање (*solicitation*) у циљу успостављања приватних добровољних сексуалних веза“. То је, дакле, био захтев за укидање закона који утврђују старосну границу за добровољне полне односе и захтев за опозивањем закона савезних држава који бране салетање (спопадање, навођење) ради успостављања добровољне полне везе. Коначно,

посебно је карактеристична била тачка 8. захтева савезним државама да „укину све законске одредбе које ограничавају пол или број лица која ступају у брак“, као и да се, у том смислу, „прошире законске добробити на сва лица која живе заједно, без обзира на њихов пол или број“ (GRP 1972). Ово последње је, практично, био захтев да тројица, па и више хомосексуалаца могу склопити легални брак, са правом на државну помоћ и заштиту итд.

Треба рећи да је ова Платформа донета на самом почетку друге фазе геј покрета, тј. у време када је још увек био веома јак начин мишљења из његове прве, револуционарне фазе. Такође, ни једна данашња мејн стрим организација за геј права у својим програмским документима не позива се на ову Платформу. Ипак, радикалност и потпуност захтева из ове Платформе, јединство које су око ње постигле тадашње геј организације, као и утемељујуће време њеног доношења за ову фазу геј покрета, наводи поједине хришћанске традиционалисте да Платформу виде као целовити и коначни „геј програм“ данашњег геј покрета (Barber 2008).

* * *

Други спис који се обично узима као показатељ постојања „геј програма“ јесте књига Маршала Кирка (Marshall Kirk) и Хантера Медсена (Hunter Madsen) *После бала: како да у деведесетим Америка савлада свој страх и одбојност према гејевима* (After the Ball: How America Will Conquer It's Fear and Hatred of Gays in the 90's; Kirk and Madsen, 1989). Опште је место, у публицистици хришћанских традиционалиста, да је управо ова књига незванични програмски манифест читавог савременог геј покрета у САД (Sorba 2007, 29 и даље; Kupelian 2005; Sears and Osten 2003, 18 и даље; Rondeau 2002, 447–50; код нас Павић 2010).

Сам Кирк и Медсен се сматрају изузетно интелигентним и образованим припадницима геј покрета, што је створило посебну ауру око ове књиге. Кирк је био истраживач на пољу неуропсихијатрије са дипломом психологије са Харварда (1980). Између осталог се бавио и пројектовањем тестова интелигенције за људе са коефицијентом интелигенције од преко 200 (поређења ради, за улазак у српски огранак „Менсе“ довољан је резултат од 131-148, у зависности од скале; Павић 2010). Са друге стране, Медсен је докторирао политичке науке на Харварду (1985), да би доцније, на Медисон авенији, постао стручњак за тактике јавног убеђивања и маркетинга (Павић 2010; Sorba 2007, 28). Пре ове књиге, Кирк и Медсен су већ објавили један заједнички чланак у коме су укратко изнели основну идеју књиге. Реч је о тексту под називом „Геј програм“ (The Gay Agenda), штампаном 1985. у геј часопису *Christopher Street* (Issue 95; према

Sorba 2007, 28¹). У чланку се износи потреба да се изврши пребацивање нагласка у деловању геј покрета са хомосексуалности на геј идентитет, а посебно на геј права (према Sorba 2007, 28). Такође се дају и објашњења правно-политичког значаја идеје о урођености хомосексуалне оријентације (исто).

Кирк и Медсен и сами кажу да овај њихов „нацрт пропагандне акције у целој земљи“ (Kirk and Madsen 1989, 162) тада није наишао на превише разумевања у геј заједници. „Скептици су исмејавали наш предлог као ирелевантан или импотентан, методе као понижавајуће и лажне, а наше намере као реакционарне“ (исто). Ипак, већ следеће године дошло је до преокрета општег расположења у геј покрету. Наиме, 1986. геј покрет је изгубио парницу *Боуерс против Хардвика* (Bowers v. Hardwick). Врховни суд је тада пресудио да поједине државе имају право да законски кажњавају хомосексуални однос, чак и ако је он добровољан². Губитак овог процеса, по Сорби (Sorba 2007, 28–9), дошао је као хладан туш за геј покрет. Геј активисти су схватили да је једини начин да се заштите од кажњавања позивање на статус мањине, који је дефинисан Законом о грађанским правима из 1964. (Civil Rights Act; види CRA 1964). Њиме је, наиме, прописано да тај статус добијају само оне групе које су: 1) имале дугу историју дискриминације; 2) немоћне да саме одбране своја права или побољшају свој положај; 3) имају рођењем одређене карактеристике, које су извор њиховог приписаног статуса (Sorba 2007, 29).

У таквим околностима, дакле, Кирк и Медсен објављују 1987. свој други заједнички чланак програмског карактера: „Препакивање стрејт Америке“ (The Overhauling of Straight America; Kirk and Pill 1987; [Медсен је тада писао под именом Erastes Pill]). У њему су већ садржане готово све маркетиншке идеје из њихове доцније књиге *После бала*: од „отупљивања“ (desensitization) јавности у вези са геј питањима, преко приказивања гејева првенствено као жртава које ваља заштити, затим преко поправљања слике о гејевима тако што ће се за хомосексуалце прогласити што више великих људи из прошлости и успостављања једнакости између критичара хомосексуалности и фашиста или религиозних фанатика, па све до запоседања великих медија (посебно телевизије) који треба да послуже као „тро-

¹ Треба рећи да је назив овог чланка било немогуће проверити преко интернета, а да сами Кирк и Медсен помињу овај чланак без навођења његовог имена (Kirk and Madsen 1989, 162), тако да се у том погледу морамо ослонити само на Сорбину тврдњу.

² Одређени облици сексуалности, каже се у пресуди, могу бити кажњиви, у складу са правном традицијом, чак и ако су добровољни – рецимо, инцест. „Хомосексуална активност“ је такво, законски кажњиво сексуално понашање, које „нема везе са породицом, браком и рађањем“ (White 1986). Нагласак у пресуди је, дакле, био на сексуалном понашању.

јански коњ“ да се уђе у дом просечног Американца и да се он преобрати (Kirk and Pill 1987). Такође, Кирк и Медсен, у овом чланку, препоручују и конкретне начине за придобијање симпатија – од изазивања сажаљења због болести од сиде, до приказивања гејева као првенствено породичних, партнерски оданих, те деци посвећених људи (Kirk and Pill 1987).

Овај чланак Кирка и Медсена већ је наишао на много бољи пријем у геј заједници. Геј покрет је, наиме, тада припремао велики скуп који је требало да „мапира будућност“ у контексту епидемије АИДС вируса. Под називом „Ратна конференција“ (War Conference), тај скуп је и одржан 26-28. фебруара 1988, у близини Вашингтона (Warrenton, Virginia). Учествовало је око 200 вођа геј група широм САД (СА 2008, 5). Конференција је, у основи, кроз програм у четири тачке (a four-point agenda), како кажу Кирк и Медсен (Kirk and Madsen 1989, 162–63), прихватила стратегију коју су, својим чланцима, раније, сугерисали управо ова двојица аутора (Sorba 2007, 29). Посебно је, у овом програму, наглашена потреба да се уприличи „широка медијска кампања како би се промовисала позитивна слика гејева и лезбејки“, јер су „наши медијски напори од суштинског значаја ако желимо да будемо у потпуности прихваћени у животу Америке“ (наведено у Kirk and Madsen 1989, 162–63).

Кирк и Медсен су, онда, ту стратегију и развили до детаља, објавивши, 1989, књигу *После бала*. Шта је оно значајно што постоји у овој књизи и по чему је она „скривени програм“ геј покрета? У овој књизи се, најпре, отворено говори о техникама ефикасне *пропаганде*, као кључном услову друштвеног и политичког успеха геј покрета. Пропаганда се дефинише као „било који намерни покушај да се, преко медија за јавну комуникацију, убеди масе“ (Kirk and Madsen 1989, 162). Особина пропаганде је, објашњавају Кирк и Медсен, „да се ослања више на манипулацију емоцијама, него на логику, пошто је њен циљ, у ствари, да доведе до промене у осећањима јавности“ (исто). Пропаганда тоталитарних друштава се служи лажима, упозоравају аутори, али у плуралистичком друштву (какво је америчко), лажи се често могу разоткрити, а они који лажу дискредитовати. Зато је боље не лагати – мада постоје лажи у које маса жели да верује, тако да је емоција и у том питању некад важнија од истине. Међутим, чак и када је заснована на чињеницама, пропаганда је по правилу субјективна и једностранна, и од тога не треба бежати.

„Не постоји ништа што је нужно рђаво у вези с тим. Пропаганда говори своју страну приче, онолико дирљиво (и веродостојно) колико је то могуће, пошто мора да рачуна на то да ће њени непријатељи узвратити причањем друге стране приле. У борби за срца и умове, успешна пропаганда има довољно знања да може исправно да изабре којом ће ногом коракнути напред. То је оно што наше медијска кампања мора да учини (Кирк и Мадсен 1989, 163).“

Дакле, Кирк и Мадсен су јавности и утицају на јавност приступили чисто инструментално, циљно-рационално. Они су рекли да геј покрет не треба да се служи директним лажима и преварама. Али, покрет треба да користи све оно што виђамо на ТВ рекламама и што чини основу савременог маркетинга: инсистирање само на добрим странама „производа“ (тј. затомљавање свега лошег), побуђивање најдубљих емоција публике, те њихово повезивање са самим „производом“. Такође, кад год је у питању неко нејасно или недовољно истражено место (рецимо, шта су узроци и које су шире друштвене последице неког феномена), геј покрет би требало да храбро инсистира – тим храбрије, што је нека тема значајнија – само на оној интерпретацији која покрету одговара и да захтева да само она буде легитимна.

„Јавност треба да буде уверена да су гејеви жртве околности“, стоји, рецимо, код Кирка и Медсена, „да они не могу да бирају своју сексуалну оријентацију више него што бирају, рецимо, своју висину, боју коже, таленте или ограничења. (Ми тврдимо да, из практичних сврха, треба сматрати да су гејеви рођени геј, иако изгледа да је, барем када је реч о већини људи, сексуална оријентација производ сложене интеракције између урођених склоности и актера из окружења током детињства и раног пубертета) (Kirk and Madsen 1989, 184).“

Јасно је – да се задржимо на овом примеру – да Кирк и Медсен не само да добро разумеју све етиолошке проблеме везане за објашњење настанка хомосексуалности, већ и да су свесни плуралистичке природе те етиологије (опширније у: Антонић 2011а). Али, они препоручују да се инсистира само на једном њеном аспект (урођености³), јер је то најпробитачније са становишта „маркетиншке приче“, одн. са становишта интереса покрета. Пошто је легитиман циљ покрета повећање толеранције друштва према хомосексуалности, „прича“ је само средство да се постигне тај циљ.

„Ова књига је посвећена једној шеми која би, ако се правилно спроведе, могла радикално да убрза и прошири прихватање толеранције према гејевима у стрејт друштву (Kirk and Madsen 1989, 161).“

³ „Када би се јавности сугерисало да је хомосексуалност нешто што је избор, то онда отвара пандорину кутију са етикетом ‘морални избор’ и грех’, дајући религиозним тврдокошцима штап којим могу да нас бију. Стрејтови морају бити научени (straights must be taught) да је исто толико природно за некога да буде хомосексуалан колико и да буде хетеросексуалан: зло и завођење немају ништа с тим. И пошто се схвати да нема избора, за хомосексуалност се онда не може нико кривити више него за хетеросексуалност. У ствари, то је једноставно ствар квоте – један у десет – по којој неко испада геј, а неко стрејт. Сваки хетеросексуалац мора бити доведен до тога да схвати да је и сам могао бити рођен као хомосексуалац (Kirk and Madsen 1989, 184).“

Најважније је, дакле, да „прича“ буде кохерентна и убедљива, а не мари превише ако у њој има фабулистичког претеривања – једнако као и у ТВ рекламама. Посреди је, признају аутори, „план једнако манипулативан као онај који наши непријатељи сами користе“ (Kirk and Madsen 1989, 161), па зато око његове кореспонденције са стварношћу не треба претерано лупати главу. „Говоримо о пропаганди (Kirk and Madsen 1989, 161).“

Сама природа пропаганде јесте манипулација с осећањима, настављују Кирк и Медсен. Наиме, пропаганда која би почивала само на рационалној аргументацији, која би се позивала само на чињенице, тешко да би могла да уклони антигеј предрасуде (Kirk and Madsen 1989, 131). Предрасуда, заправо, није веровање већ осећај, па се зато мора апеловати на осећања, и стога баш она морају бити циљ пропаганде (Kirk and Madsen 1989, 136). Иако се осећања код рационалних људи базирају на познавању чињеница, чак 90 посто људи има доста ниску интелигенцију, односно неспособно је да само на основу нових сазнања преиспита и промени своја осећања (Kirk and Madsen 1989, 138). Отуда је основни циљ успешне пропаганде да се произведу одговарајуће *слике* (представе) које ће утицати на промену осећања код публике.

"Уопштено говорећи, најделотворнија пропаганда за нашу ствар морала би да успе да постигне три циља одједном. Да покрене слике које отупљују, смућују и/или преобраћују задрте (desensitize, jam, and/or convert bigots) на осећајном плану. (...)Запамтите, рационална порука служи за камуфлажу нашег скривеног позивања на осећајност, чак и онда када настоји да смањи околну мрежу уверења која рационализују нетрпеливост. (...)Да би наше поруке прихватили најпрестижнији медији, као што су ТВ мреже, оне ће и саме морати да – бар у почетку – буду суптилно замишљене и лукаво извођене (Kirk and Madsen 1989, 172–73)."

Тај, дакле, маркетиншки план промене осећања требало би да има три фазе: 1. „отупљивање“ (desensitization); 2. „смучивање“ (jamming) и 3. „преокретање“ (conversion). *Отупљивање* (Kirk and Madsen 1989, 147–49) подразумева засипање јавности ненападним геј причама и сликама, нарочито оним у којима се гејеви приказују као обични људи, који никога не угрожавају, који су огромном већином потпуно безазлени, а у најгорем случају само мало луцкасти („веселјаци“). Још важније, уместо приче о *сексуалности*, која код публике ствара једну врсту слика (у основи неповољних за геј популацију) и онемогућава поистовећење, нагласак се у овој фази мора ставити на причу о *правима*, која ствара сасвим другу врсту слика и омогућава лаку идентификацију.

"У раним фазама кампање, јавност не би требало да буде шокирана и одбијена прераним сликама самог хомосексуалног понашања. Уместо тога, слике секса по себи треба да буду потиснуте, а питање права хомосексуа-

лица, колико год је то могуће, сведено на једно апстрактно друштвено питање. Догодило се да је епидемија АИДС-а – која је истовремено проклетство и благодет за геј покрет – пружила довољно прилике да се нагласи страна ствари коју чине грађанска права и дискриминација, али нажалост то такође омогућава нашим непријатељима да скрену пажњу на навике у геј сексу које изазивају јавну осуду. (...) Наша кампања не би требало да захтева експлицитну подршку за хомосексуалне праксе, већ би уместо тога требало да као своју тему узме борбу против дискриминације. Основне слободе, уставна права, владавина закона и једнака заштита свакога, елементарна праведност и пристојност према сваком од људских бића – то би требало да се јавља у свести људи захваљујући нашој кампањи. (...) Дакле, када кажемо `говорити о хомосексуалности`, мислимо на говор о геј правима и ни о чему више: само то треба да је на уму. (...) Говорите, говорите и говорите о геј правима, и останите само на томе (Kirk and Madsen 1989, 178, 187, 180, 182).“

У овој фази пропаганде, међутим, нагласак још увек није толико на садржају порука, колико на количини слика. Оне морају да буду бројне, честе и благо позитивне (или макар неутралне), како би самом својом количиним и учесталошћу замориле публику. Циљ је, наиме, да се публика наведе да се емоционално „преда“, то јест да престане да пружа отпор.

„Главна ствар је да се о гејевима говори толико да ствар постане заморна“ (tiresome). (...) Отупљење има за циљ смањење јачине антигеј емоционалних реакција на онај ниво који би био приближан чистој равнодушности (Kirk and Madsen 1989, 178, 153).“

У овој фази, дакле, најважнији корак је само замена непријатељских осећања неутралношћу.

„За почетак, циљ је отупљење осетљивости и ништа више. Заборавите покушаје да идете право на убеђивање људи да је хомосексуалност добра ствар. Али ако можете да их придобијете да почну да мисле да је она само другачија ствар – која не изазива ништа више од слегања рамена – тада је ваша битка за законска и друштвена права практично добијена (Kirk and Madsen 1989, 177).“

„Отупљивање јавности помаже да се на хомосексуалност гледа са равнодушношћу, уместо с јаким осећањима. Идеално би било ако би стрејтови примећивали постојање разлике у сексуалној склоности на исти начин на који примећују постојање различитих укуса за врсту сладоледа (Kirk and Pill 1987, 7).“

Засипање геј садржајем, у циљу замарања и отупљивања, стога мора бити толико да „ако стрејтови не буду могли да искључе туш, они ће на крају морати да се навикну да буду мокри“ (Kirk and Madsen 1989, 149).

Психолошки механизам отупљивања публике је следећи:

"Ако различите особе на различитим местима слободно и често причају о геј правима, ствара се утисак да је хомосексуалност опште место. Тај утисак је од суштинске важности, јер, како је наведено у претходном по-

глављу, прихватљивост сваког новог понашања, у крајњем, зависи од сразмере људи из окружења који га прихватају, или се тако понашају. (...) Најбржи начин да се стрејтови убеде да је хомосексуалност нешто уобичајено јесте да се нађе много људи који ће о томе причати неутрално, или дајући подршку (Kirk and Madsen 1989, 177, 178).“

При томе је од изузетне важности да се ово засипање врши преко главних, породичних медија – првенствено преко филма и телевизије. Не само зато што су ти медији најприсутнији у свакодневном животу савременог човека, већ и зато што медиј даје веродостојност поруци.

„Где се нешто каже, такође је веома важно. Визуелни медији, филм и телевизија, очигледно су најмоћнији ствароци слика у западној цивилизацији. Просечно америчко домаћинство гледа ТВ седам сати дневно. Ови часови отварају улаз у приватни свет стрејтова, кроз који би могао да прође тројански коњ. Што се тиче отупљивања, медиј је порука – нормалности. До сада, геј Холивуд нам је био најбоље тајно оружје у борби за отупљивање матице (Kirk and Pill 1987, 8).“

Једноставно, општи, породични медиј, сам по себи, јесте *порука нормалности*. Стога оно што се у таквим медијима – пре свега на ТВ, у филмовима или у породичним магацинима – третира као нормално, за њихове кориснике убрзо и *јесте* нормално (Kirk and Madsen, 1989: 179). А управо та нормализација хомосексуалности и јесте основни циљ фазе „отупљивања“.

Друга фаза пропагандне борбе јесте *смућивање* (ометање; Kirk and Madsen 1989, 149–53). Њен циљ је да се ућутка изражавање другачијег мишљења и онемогући приступ медијима противницима покрета. Активни непријатељи једноставно морају бити ућуткани („silence them as far as possible“; Kirk and Madsen 1989, 176). Ометање првенствено треба да повеже противнике покрета са сликама које побуђују јака, одбојна осећања (Kirk and Madsen 1989, 150, 153). Наиме, обични људи са јаким антигеј ставовима (које аутори називају „тврдокорним“ [intransigents], и за које процењују да их је у САД око 35 посто; Kirk and Madsen 1989, 175) не могу се одмах придобити, али се могу збунити и поколебати (а то је, у овој фази, најважније). Смущивање се врши тако што се преко медија ствара слика да већина људи нема ништа против геј покрета и геј права, а да су једини изузетак шачица религиозних фанатика, политичких екстремиста и правих лудака. А са њима ће обичном човеку – ма колико био тврд у својим антигеј ставовима – ипак бити тешко да се идентификује (Kirk and Madsen 1989, 151).

„Пропагандни наступ треба да приказују хомофобичне и гејомрзачке фанатике (homophobic and homohating bigots) као сирове лајавце и смараче (assholes) – као људе који употребљавају не само реч `педер`, већ и друге срамотне и `нехришћанске` називе попут `црнчуга` и `Чивутин`. (...)Он (тај приступ – С. А) треба, укратко, да успостави везу између гејоморза-

чког фанатизма и свих врста придева које би фанатика било срамота да му се припишу, као и везу са свим социјалним последицама које су за њега непријатне и застрашујуће (Kirk and Madsen 1989, 151–52).“

Противници морају бити толико оцрњени – као религиозни фанатици, незналице из психологије, социјални реакционари и назадњаци (Kirk and Madsen 1989, 179) – да чак и најтврдокорнији и најтрадиционалнији Американац осети потребу да се од те групе „фанатика“ некако огради (Kirk and Madsen 1989, 189). Најбољи начин за то јесте да се реч „фанатик“ (bigot) непрестано помиње уз сваког критичара геј покрета, све докле док се та два појма – „критичар“ и „фанатик“ – не споје у рефлексну асоцијацију. Јер, када обични „тврдокорни“ виде како пролазе отворени критичари, повући ће се (Kirk and Madsen 1989, 152).

„Имајте на уму да није потребно да фанатик и сам поверује да је једно ужасно биће, кога други људи презиру, а који је и сам био неморални узрочник нечије патње. Било би немогуће учинити да он поверује у такве ствари. Уместо тога, наш ефекат се постиже без обзира на чињенице, логику, или доказ (Kirk and Madsen 1989, 153).“

Најважније је, наиме, створити општи осећај нелагоде, који увек треба да се јавља уз заступање таквог мишљења у јавности. Тај осећај уопште не мора да почива на доказивању стварног незнања, стварне ирационалности и стварног несклада са чињеницама. Довољно је код противника, као и код обичних „тврдокорних“, створити рефлексну нелагоду која ће им се јављати када год помисле да јавно искажу неки свој антигеј став. Антигеј ставови морају бити просто изједначени са оним предрасудама којих се људи стиде да покажу у јавној комуникацији (Kirk and Madsen 1989, 153).

И трећа фаза пропагандне борбе јесте *преокретање* (преобраћење; Kirk and Madsen 1989, 153–56). Тек у овој фази се прелази на стварање слика које треба да произведу позитивна осећања према геј покрету, односно у тој фази треба прекинути негативне асоцијације са геј питањем и заменити их позитивним асоцијацијама. Преокретање треба да погоди „просечне америчке емоције, мисли и хтења, кроз планирани психолошки напад у виду пропаганде којом се нација храни преко медија“ (Kirk and Madsen 1989, 153). Та фаза подразумева „опонашање природног поступка учења преко стеротипа“, односно стварање и утврђивање нових стеротипа. Уместо досадашњих стеротипа о гејевима – као промискуитетним, антипородичним и антисоцијалним људима, потребно је створити нове стереотипе, пласирањем слике о добрим, паметним, верним, патриотским и породичним гејевима – управо онаквим каквим противници геј покрета желе да представе себе, и какви већина Американаца желе да буду (Kirk and Madsen 1989, 154). Напросто, гејеве треба представљати као „обичне, младе људе, средовечне жене, и остали обичан свет,

свих раса“ (Kirk and Madsen 1989, 183) – ни пребогате, ни пресиромашне, ни превише добро обучене, ни превише лоше обучене, ни одвећ згодне, ни одвећ ружне... Једноставно, треба их представљати као наше добре, пристојне комшије, као љубазног полицајца кога познајемо, као нашег другара из паба, као драгог и симпатичног деку из комшилука...⁴

„Преокретање почива на једноставној психолошкој стратегији „подривања механизма предрасуда у наше сврхе – коришћењем управо оног процеса који је доводио до тога да нас Американци мрзе, како бисмо њихову мржњу претворили у топле симпатије – волели они то или не. (...) У Преобраћању, ми се бавимо мимикријом природног процеса учења стереотипа... ми узмемо добра осећања која неко са предрасудама гаји према добрим момцима и качимо их за етикету ‘геј’, и тако или слабимо или евентуално замењујемо њихова добра осећања према етикети и претходном стереотипу. (...) Док се у Ометању наша мета приказује као неко ко је пун предрасуда и кога његово друштво одбацује због предрасуда према гејевима, у Преобраћању ми нашој мети показујемо како се његово друштво лепо дружи са гејевима. Опет, веома је тешко за просечну особу која, по природи и васпитању, скоро увек осећа оно што осећа и њено друштво, да не реагује рефлексно на довољно добро срачунату рекламу (Kirk and Madsen 1989, 154; 155–56).“

Уопште није превише важно да ли је таква реклама, таква слика гејева, кажу Кирк и Медсен, истинита или не.

„Појавиће се приговор – који ће се понављати и понављати – да ми овим само ‘чичатомизујемо’ геј заједницу, да мењамо један погрешан стереотип за други, подједнако лажан, да су наше рекламе наше лажи, да то није оно како гејеви заправо изгледају, да гејеви то знају, и да фанатици то знају. Да, наравно – ми то такође знамо. Али није важно ако су рекламе састављене од лажи; не за нас, пошто их ми користимо за етички добре циљеве, за супротстављање негативним стереотипима који су у подједнакој мери лажни, али далеко више зли; и не за фанатике, јер ће рекламе на њих имати утицај без обзира да ли они у њих верују или не (Kirk and Madsen, 1989: 154).“

Напросто, такве рекламе ће противника („фанатика“) збунити, отежаће му посао, довешће га у положај да такву слику може да одбије само уз ризик да буде оптужен да то ради из пуке предрасуде, из злобе, или из чистог фанатизма (Kirk and Madsen 1989, 155).

Код обичног „тврдокорног“, пак, овакве медијске слике почеве да утичу да он или збуњен ућути, или да своје предрасуде почне да мења. Тако ће се код њега створити *нове* предрасуде. Још важније, ове слике ће одлучујући утицај имати на Американце који су *неодлучна сумњала* (ambivalent skeptics; аутори процењују да их има до

⁴ „Могло би се такође доказивати да би лезбејке требало истицати много чешће него гејеве, барем у почетној фази медијске кампање (Kirk and Madsen 1989, 184).“

45 посто; Kirk and Madsen 1989, 175). Јер, „слике су јаче од речи и снажније побуђују емоционалне реакције“ (Kirk and Madsen 1989, 155). А ти неодлучни су управо главна и најзахвалнија циљна група за прогеј пропаганду (Kirk and Madsen 1989, 176). Основни задатак такве пропаганде је да тврдокорне ућутка, недолучне придобије, а наклоњене (friends; има их до 30 посто) мобилише (176–77).

Са друге стране, у овој фази пропаганде је од суштинске важности и то да гејеви буду представљени као „стубови друштва“ (Kirk and Madsen 1989, 188). Томе посебно доприносе велике историјске личности, за које се може тврдити да су били гејеви (па макар се то и не могло знати с извесношћу).

"Познати историјски ликови су посебно корисни за нас из два разлога: прво, они несумњиво леже мртви, као проштаци, те нису баш у прилици да порекну истину и да нас туже за клевету. И друго, и много озбиљније, врлине и достигнућа која чине да су ови историјски геј ликови достојни дивљења не могу бити јавно порекнути или потцењени, будући да су их средњошколски уџбеници историје већ чврсто зацементирали. И ако би се такви несумњиви јунаци осветлили на одговарајући начин, кроз вешту медијску кампању, геј заједница би могла да изгледа као права добра вила Западне цивилизације (Kirk and Madsen 1989, 188)."

У исто време, од суштинске је важности упорно стварање слика о тешком положају геј популације у данашњој САД. Таква представа се најбоље може утврдити преко *слике жртве*.

"Стрејтовима (...) морају бити приказани цртежи брутално пребијених гејева, драматизације несигурности на послу и приликом изнајмљивања стана, губитак старатељства над децом, јавна понижења итд. (Kirk and Madsen, 1989, 184)."

"Сврха слике жртве је да се стрејтови осећају врло непријатно, то јест, да се самоуверени понос, који обично прати антигеј борбеност, помеша са стидом, те да се тиме постави темељ за процес њихове конверзије, помажући стрејтовима да се идентификују са гејевима и саосећају са њиховим хендикепираним статусом (Kirk and Madsen 1989, 183)."

"У свакој кампањи која треба да придобије јавност, гејеви морају бити представљени као жртве којима је потребна заштита, тако да ће стрејтови били склони да рефлексно усвоје улогу заштитника" (Kirk and Madsen 1989, 183)."

Медијска кампања, наиме, треба да приказује гејеве као малу, угрожену популацију, која има функцију вечите друштвене жртве, те да апелује на најплеменитија осећања стрејт људи, како би они пожелели да постану њени заштитници (Kirk and Madsen 1989, 187).

Конечно, Кирк и Медсен у својој књизи дају и мноштво практичних савета, уобичајених у модерном „пи-ару“ и маркетингу, како „појести медије живе“ (eating the media alive; Kirk and Madsen 1989, 193). Ту је, између осталог, одржавање добрих веза са емитерима и новинарима (194), коришћење па и производња скандала (193-4), укључивање познатих геј особа у емисије вести као релевантних ко-

ментатора нових закона, судских одлука, нечије смрти или најновијих скандала (195-198), истицање симболичког геј кандидата за свако политичко место и притискање медија да га морају поменути (212), итд. Такође, дају се и корисни савети о томе како успешно прикупљати новац (Funding), било од државе, од фондација, од пословних људи, или од појединаца (265)⁵. Указује се и на неопходност произвођења и одржавања медијске напетости, првенствено преко љутње и беса због лошег положаја геј популације и закинутости геј особа на основним људским правима ("Занемарите шта каже побожност, јер заправо бес, а не љубав, лежи у основи свих прогресивних догађања"; Kirk and Madsen 1989, 382).

Оно што је важно истаћи јесте да Кирк и Медсен дају савете и самој геј заједници да се ипак мора у понечему кориговати, ако жели да њена пропагандна кампања буде успешна.

„После бала разрађује свеобухватну кампању односа с јавношћу која мора да прође дуг пут до санирања нашег нездравог имиџа. Али ми не можемо да се заувек скријемо испод белог огрточа; на крају, морамо да станемо пред фасаду, и све дотле док не учинимо неке стварне промене, људи ће нас видети као оне познате старе наказе (queers). Стрејтови мрзе гејеве не само због оног што им њихови митови и лажи веле за нас, већ и због оног што ми заиста јесмо; сва ућуткујућа медијска пропаганда на овоме свету не може да одржи на дуже стазе позитиван имиџ уколико не почнемо да се сређујемо, како бисмо се мање одавали и били заиста чистији. И као што се то лепо види, наши носеви (и други делови тела) далеко су од чистих. У једној од главних ствари, амерички хомомрсци су, као она слепа свиња из пословице, намирисили тартуф истине: то је геј животни стил - не наша сексуалност, већ наш начин живота – који је у рупи. Ово поглавље ће вам рећи шта није у реду са много гејева, разлог зашто је то лоше и како можете да заиграте нове кораке... после бала (Kirk and Madsen 1989, 275–76).“

Али, наравно, та корекција у понашању геј популације тиче се само неких од стилова живота, не и њених суштинских интереса и дугорочних циљева. Ти суштински интереси треба да буду, макар у почетку, представљени на прихватљив начин, како би се могли постепено остваривати.

„Када си веома различит и људи те због тога мрзе, ево шта треба да урадиш: прво углави своју ногу у врата тако што ћеш изгледати што сличније њима, и, тек онда – када само једна од твојих различитости буде коначно прихваћена – можеш почети да показујеш своје друге особености, једну по једну... Како каже стара изрека, дозволи камили да промоли нос у твој шатор и ускоро ће да уследи цела камила (Kirk and Madsen, 1989, 146).“

⁵ Одржавање директних личних контакта са дародавцима, (266), обраћање нарочите пажње на богате спонзоре (будући да лавовски део појединачних донација обично долази од неколико богатих појединаца), обавезна лична захвалност великим спонзорима (267), „неговање горње геј класе“ (268) итд.

Књига Кирка и Медсена за хришћанске традиционалисте стога и изгледа као несумњива потврда њихове бојазни да је прича о угроженим људским правима геј популације само „углављивање ноге у врата“, након које следи „цела камила“ у виду отворене пропаганде хомосексуалности по школама, бракова за тројицу и више хомосексуалаца, снижавања или чак укидања сваке узрасне границе за добровољне сексуалне односе итд. За ове противнике геј покрета књига Кирка и Медсена је само још један показатељ да је велики део актуелне геј друштвене и политичке агенде више пропаганда намењена „отупљивању“ и „смућивању“ „стрејтова“, него искрени приказ тешког и неравноправног положаја геј популације и коначна листа захтева за поправљање тог положаја.

ДА ЛИ „ГЕЈ ПРОГРАМ“ ЗАИСТА ПОСТОЈИ?

Најпре треба рећи да је књига Кирка и Медсена из неколико објективних разлога и сама допринела потхрањивању уверења да тако нешто као што је „геј програм“ одиста постоји.

Она је, најпре, ставила нагласак на технику пропаганде, схваћену као манипулацију чињеницама и емоцијама публике. Иако су се Кирк и Медсен позивали на легитимност таквих техника у комерцијалном сектору друштвеног живота, употреба таквих техника у јавним дебатама о важним друштвеним питањима за велики део јавности остаје нешто што је морално спорно. Хладно, а на моменте цинично, па и брутално позивање на технике маркетиншке манипулације у стварима као што су људска права или социјална изопштеност, делује на већи део публике као пуки макијавелизам, као покушај злоупотребе високих демократских стандарда и најплеменитијих људских осећања за остварење интереса једне групације. То аутоматски производи уверење о неискрености неког социјалног актера, односно води подозривости према крајњим намерама тог истог актера.

Такође, инсистирање Кирка и Медсена на поступности у придобијању публике, на фазама „отупљивања“, „смућивања“ и „преобраћања“, као и на почетном прикривању неких склоности или тежњи све док се не „углави нога у врата“, након чега тек може да уследи „цела камила“, такође су оставиле простор за различите интерпретације, сумње и оптужбе. Тиме је само појачана подозривост да је листа захтева геј покрета „привремена“ и „тактичка“, те да су „прави“ и „крајњи“ захтеви далеко радикалнији, укључујући већ помињане елементе из *Платформе за геј права*.

Међутим, треба рећи да се ни једна од ових сумњи о постојању скривеног геј програма ипак не може извести из самог текста Кирка и Медсена. Ови аутори се, уистину, нигде не позивају на *Платформу за геј права*, нити игде помињу неку сличну листу ради-

калних захтева (које треба прикрити док не дође време да буду реализовани). Иако отворено препоручују манипулацију и прикривање (премда „у добре сврхе“), а све у циљу преумљивања шире јавности, Кирк и Медсен ипак нигде не указују да постоји нека листа радикалних норми, супротних садашњем поретку, коју геј покрет у даљој будућности мора да истакне. Књига Кирка и Медсена превасходно је план пропагандне акције, без даљих упутстава шта би требало урадити након што предложена пропагандна акција да резултат.

А јавно мњење САД се, после објављивања ове Киркове и Медсенове књиге, заиста променило. Као што указују неки истраживачи, након 1991. „јавно прихватање гејева и лезбејки драматично је порасло“ (Keleher and Eric 2008, 1). Заправо, опао је постотак испитаника који сматрају да су сексуални односи између две одрасле особе истог пола увек погрешни – са 70-78 посто, колико се кретао између 1973. и 1991, на 57 посто, колико је износио 2004. (исто). Такође, док је 1985. чак 90 посто испитаника одговарало да би били узнемирени ако би сазнали да су им син или ћерка геј или лезбејка, тај постотак је до 2000. пао на 73 посто (Rubin 2000).

Ипак, чак ни то што су Кирк и Медсен у својој књизи нагласак у деловању геј покрета пребацили на пропаганду, манипулацију и технике придобијања јавног мњења, још увек не значи да је цео геј покрет прихватио њихове савете и њима се руководио, те да је појава њихове књиге онај чинилац који је преко геј покрета довео до промене јавног мњења у САД. Успеси геј покрета у придобијању јавног мњења САД, забележени током деведесетих, и објашњавају се променом у тактици самог геј покрета – првенствено услед пребацивања геј питања у домен људских права, порастом присуства геј особа у популарним медијима, као и повећаним и адекватнијим геј активизмом (Anderson and Fetner, 2008). Али, питање је да ли је та промена дошла зато што је геј покрет прихватио Киркову и Медсенову књигу као своје руководеће правило, или је до те промене дошло спонтано, као резултат увида многих актера из геј покрета да је само инсистирање на људскоправном моменту проблема, те на његовој хуманој димензији, кључ друштвеног и политичког успеха.

Идеја да је књига Кирка и Медсена била незванични водич за деловање геј покрета у деведесетим, слична је идеји да је Меморандум САНУ (1986) био незванични водич српском националистичком покрету у деведесетим. Таква идеја постоји у делу балканске и „балканолошке“ публицистике⁶, па је чак и тужилаштво Хашког трибу-

⁶ „Меморандум САНУ је одредио смјер рјешења српског питања унутар СФР Југославије. (...) Меморандум је имао и израван утјецај на Слободана Милошевића који је идеје изложене у меморандуму покушао провести у дјело“ (Wk/hr 2011). „Меморандум је (...) поставио начела великосрпске политике. (...) Преузевши

нала утврдило „да је Меморандум Академије послужио као основа српске националистичке политике којом је разбијена СФРЈ“ (Б92 2005). Међутим, иако свакако да има извесних подударности између појединих предлога у Меморандуму који се тичу решавања српског националног питања и онога што се доцније стварно догађало на терену политичке и међуетничке борбе у СФРЈ, тврдња да је српско комунистичко руководство, крајем осамдесетих, преузело Меморандум као свој незванични политички програм, те да је Меморандум затим постао незванични програм читавог српског националног покрета у деведесетим, далеко је од доказане.

Наиме, иако поједини списи доиста могу да изражавају „дух неке епохе“ или да наговесте оно што ће убрзо постати преовлађујуће мишљење у неком покрету, ти документи не морају нужно да буду и идејни водичи главних организација или најмоћнијих актера тог покрета. Неки текст може да изражава лични поглед на неки друштвени проблем, те да се доцније испостави као спис који је добро артикулисао и веровања ширих друштвених кругова, па и читавог једног покрета, а да он ипак не буде никакав „незванични водич“, никакав „тајни план“, никакав „скривени програм“ који је одређивао деловање конкретних политичких и историјских актера. Подударност у идејама између више актера не значи да постоји „идејно вођство“ првог који је изнео неку идеју, а подударност доцније праксе и те идеје не значи да је њен првобитни аутор „идеолог“ или „инспиратор“ друштвених актера који су примењивали сличну праксу.

Зато се књига Кирка и Медсена, нити било који други спис, не може узети као „скривени програм“ једног дифузног и разгранатог покрета, какав је геј покрет у САД. Сваки покрет је састављен од мноштва организација, неформалних група и интелектуалних клубова, који су координисани више спонтано и консенсуално (ако су уопште координисани), него из једног центра (стриктно субординацијски), или према једном плану и програму. Уверење да неки покрет може имати јединствени „тајни план“, стога, више спада у домен наивне теорије завере, него што припада озбиљном промишљању друштвених феномена. Такође, у сваком покрету постоји читав распон циљева и планова – од умерено-реформаторских, до радикално-револуционарних. У геј покрету се присталице најумеренијих захтева обично називају *асимилационистима* (assimilationists) – будући да хоће интеграцију ЛГБТ особа у друштво кроз потпуно прихватање

идеологију недовршеног манифеста, Милошевић се није руководио својим увјерењима већ је задовољавао своју особну безумну амбицију“ (Hartmann 2002, 51, 54). „Творац оптималног националног програма, који је довео до свеопште катастрофе, није Слободан Милошевић, већ *Меморандум* САНУ, чија је национална мегаломанија само индукована у једну комунистичку свест“ (Миоциновић 1997, 67), итд.

његових норми (брак, верност, породица...), док се присталице најрадикалнијих захтева обично називају *либерационистима* (liberationists), јер захтевају признање пуног нормативног плурализма (право на неубичајене стилове живота, плурални бракови, отворене породице итд; Barth and Parry 2009, 36). Међутим, једно је постојање радикалних захтева у једном делу покрета, а сасвим друго њихово проглашавање за „скривени програм“ и „крајњи програмски циљ“ читавог тог покрета. Таква неоправдана генерализација такође спада у наивну или популарну теорију завере.

Одакле онда потичу и шта потхрањује уверења о скривеним плановима, методама и циљевима геј покрета, која тако често карактеришу десни популизам у САД? То је, најпре, изузетна успешност геј покрета током деведесетих (због чега хришћански традиционалисти у паници пишу како је „данас, покрет хомосексуалних активиста незауостављив (juggernaut), нижући успех за успехом“; Kupelian 2005). При томе су ти успеси (види листу у Антонић, 2011б) – а то је друга и важнија састојница уверења о постојању „скривеног геј плана“ – постигнути првенствено кроз лобирање и „политику интересне групе“ (interest group politics; Haider-Markel and Meier, 1996). Геј покрет се, наиме, врло успешно служио (и служи; опширније у: Антонић 2011б) лобирањем и интересном политиком, како би остварио своје циљеве. Лобирање и интересна политика су сасвим легитимне методе друштвеног и политичког понашања елите у САД. Таква политика је, међутим, управо због своје успешности, али и непрозирности лобистичке праксе за „обичан свет“, као и због конфузије коју у једноставној свести ствара сваки широки спектар циљева (од реформаторских до радикалних), била доживљавана као *арканска*, изазивајући снажну контрареакцију покрета хришћанских традиционалиста.

Добар пример је онај који наводи Бернштајн (Bernstein 1997), а тиче се геј покрета у Орегону. У Портланду (Portland), током седамдесетих, била је прилично утицајна „неформална групација геј-оријентисаних бизнисмена“, тзв. Портландско градско веће (Portland Town Council (PTC)).

„Углавном због недостатка опозиције и полу-инсајдерског статуса својих чланова, ПТЦ је остварио растући низ победа, са врхунцем који је представљало усвајање прописа о забрани дискриминације према градским службеницима на основу сексуалне оријентације (Bernstein 1997, 545).“

Такође, ПТЦ је лобирао да се у део Статута државе, који регулише људска права, убаци и сексуална оријентација, а само један глас му је недостајао да кроз представнички дом Орегона прогута сличан антидискриминациони закон (1975). Када у томе није успео, ПТЦ је лобирао код гувернера Орегона Роберта Страуба (Robert W. Straub), који је већ следеће године образовао Саветодавну радну групу за сексуалне преференце (Ad Hoc Task Force on Sexual Preference)

са задатаком да спроведе истрагу о стању дискриминације по основу сексуалне оријентације и да препоручи даљу законодавну политику Орегона. У тој групи ПТЦ је имао посебно истакнуту улогу (Bernstein, 1997, 545–46). „Уместо да се фокусира на мобилизацију (бирача – С. А), ПТЦ је унајмио лобисте да се боре за поновно гласање о антидискриминационом закону“ (Bernstein, 1997: 545). Слична појава забележена је и у другом граду у Орегону, Јуцину (Eugene). „У Јуцину су активисти такође капитализовали свој инсајдерски статус избором стратегија које обесхрабрују масовно учешће (грађана – С. А), а које укључују и тајне састанке са члановима (градског) Савета. Године 1977. у Јуцину су лезбејска и геј права обезбеђена уредбом“ (Bernstein, 1997: 545).

Оваква интересно-лобистичка политика, која је била фокусирана искључиво на елиту, изазвала је реакцију религиозних традиционалиста, који су је оцењивали као недемократску, па и антидемократску. Традиционалисти су се у Јуцину изборили за референдум, којим је поништена донета уредба (Bernstein 1997, 548). Такође, након што је гувернер Орегона Нил Голдшмит (Neil Goldschmidt) донео уредбу о забрани дискриминације на основу сексуалне оријентације од стране државних органа (1987), хришћански традиционалисти су образовали Орегонски грађански савез (Oregon Citizens Alliance /ОСА). ОЦА је успела да се избори да се следеће године одржи референдум, којим је поништена ова гувернерова уредба (Bernstein 1997, 552–53). Осогољена успехом, ОЦА је прешла у офанзиву, тражећи да се распише референдум којим би се у устав државе ставила забрана про-геј законодавства, што је и изгласано 1994. Такође је ОЦА успела да до 1994. уприличи доношење прописа којима се блокира локално про-геј законодавство у 20 варошица Орегона (Bernstein 1997, 552–53).

Уопште, анализа државно-нормативних одлука везаних за „геј питања“ показује да је ЛГБТ покрет у САД, у раздобљу 1974-1994, остварио сразмеру повољних и неповољних одлука (по своје циљеве): у сфери законодавне власти 236:10, у сфери судске власти 50:31, у сфери извршне власти 22:0, док је исход у сфери народних референдума био 1:27 (Werum and Winders 2001, 396). Дакле, геј покрет био веома успешан у политичким и друштвеним процесима у којима доминира елита (судска, политичка, медијска или академска), и једнако неуспешан у сфери референдума и других облика масовне демократије. Та успешност у сферама које су недовољно прозирне (транспарентне) за око „обичних грађана“ потхранила је уверење, па и створила предрасуду, о прикривеним методама деловања и тајним операцијама и плановима геј покрета. Један типичан идентитетски покрет, плуралан по својим организационим и комуникативним капацитетима, данас се, у делу традиционалистичке публицистике, по-

мало параноично доживљава „као кохезивна група која пројектује моћ убеђивања у друштво“ (Rondeau 2002, 459). Али, нити је реч о „кохезивној групи“, нити тај покрет има „агенду“ која би могла имати функцију скривеног плана освајања друштва.

Међутим, оно што у геј покрету – не само у америчком већ и глобалном – свакако постоји јесте *различити ниво аспирација* појединих делова (фракција) тог покрета у погледу прихваћености различитих стилова живота геј популације од стране доминантног нормативног система друштва. У том смислу могли бисмо да разликујемо пет нивоа аспирације:

1. *ступањ толерисања*: од доминантног нормативног система очекује се само да укине, или макар да не примењује законе којима се кажњава хомосексуалност; на овом ступњу, међутим, општи морал и даље осуђује свако хомосексуално понашање, мада се оно више законски не прогони;

2. *нижи ступањ прихваћености*: очекује се легализација хомосексуалних веза кроз „партнерско домаћинство“ (Антонић, 2011а); хомосексуалност се на нивоу општег морала мање осуђује, односно углавном се ниподаштавају или исмевају стилови живљења „отворених“ гејева, док се прикривени и „дискретни“ гејеви третирају као и други чланови друштва;

3. *виши ступањ прихваћености*: очекује се, за геј парове, добијање статуса „истополне регистрације“ (Антонић, 2011а), а за геј заједницу статус заштићене мањине – што подразумева увођење закона против дискриминације и против „злочина из мржње“ (hate crimes legislation); такође се очекује постепена „инклузија“ геј тема у школство; на нивоу општег морала постоји равнодушност или толеранција не само према отвореним гејевима, већ и према „геј култури“ (параде поноса итд);

4. *ступањ пуне прихваћености у оквиру општих норми*: очекује се признање за „истополни брак“ (same-sex marriage) у свим друштвеним аспектима (укључив и вредносни); очекује се пуна легализација усвајања или одгајања деце у „истополним породицама“; очекује се да се геј активистима дозволи да учествују у процесу едукације деце; на нивоу општег морала постоји потпуна прихваћеност „геј културе“, која се, у многим аспектима, не само толерише (tolerated) већ и слави (celebrated);

5. *ступањ ревизије општих норми*: очекује се признање плуралистичког брака (троје и више особа), са једнаким правима као и традиционални брак и уз једнако друштвено вредновање; очекује се спуштање узрасне границе дечака који се некажњено смеју „салетати“ (solicitation) на 12 година, или чак њено потпуно укидање (тј. Легализација добровољног сексуалног односа дечака и мушкарца, ма колико дете било старо); очекује се да се, кроз процес едукације, де-

ца подстичу да свој сексуални идентитет „прихвате“ или „изграде“ тек након непосредног личног искуства са различитим стилловима и опцијама сексуалности.

Ово су не само пет ступњева аспирација који одликују различите фракције геј покрета, у његовим историјским фазама, већ се ових пет ступњева могу видети и као скала промене нормативног система појединих друштава у односу на геј питање. Први ступањ аспирација био је главни захтев геј покрета све до шездесетих година 20. века, а чак и данас то је његов главни захтев, рецимо, у афричким земљама (будући да је хомосексуалност законски кажњива у 38 од 51 земље Африке; Wk 2011г). Други ступањ аспирација карактерише, рецимо, европски геј покрет седамдесетих и осамдесетих година 20. века, а данас је то главни захтев геј покрета у азијским земљама (у којима су укинута анти-геј закони, али у којима, у огромној већини, нема било каквих признања геј веза; Wk 2011в). Трећи ступањ аспирација био је доминантан у геј покрету у САД и ЕУ током деведесетих година 20. века, и као резултат те борбе за ова друштва се може рећи да је у њима геј култура већ постигла „виши ступањ прихваћености“. Четврти ступањ аспирација карактерише садашњи геј покрет у САД и ЕУ, а он је мање-више остварен само у неколико држава САД (Конектикат, Ајова, Масачусетс, Њу Хемпшир, Вермонт) и ЕУ (Белгија, Исланд, Холандија, Норвешка, Шведска).

Коначно, када је реч о петом ступњу аспирација, он постоји само у појединим фракцијама данашњег геј покрета, пре свега у САД и ЕУ. На другом месту (Антонић 2011а) опширније сам изнео, рецимо, захтев неколико стотина ЛГБТ активиста и угледних јавних личности под називом „После истополног брака: нова стратешка визија за све наше породице и везе“ (Beyond Marriage 2006) да се, након истополног брака, изврши и пуно законско признање „посвећених, љубавних домаћинстава у којима има више од једног конјугалног партнера“ и „квир парова који су одлучили да заједно створе и подижу дете са другом квир особом или паром, у два домаћинства“ (модел једног детета које припада двама „квир“ домаћинствима). У САД делује и Северноамеричко удружење љубави мушкараца и дечака (The North American Man/Boy Love Association; NAMBLA), чији је основни програм „љубав мушкараца према дечаку, као и дечака према мушкарцу“ (која се описује као „пријатна, добровољна, лепа“; NAMBLA, 2011). Холандска Странка за комшијску љубав, слободу и различитост (Partij voor Naastenliefde, Vrijheid en Diversiteit, PVND) залаже се за спуштање границе добровољног секса на 12 година (PNVD, 2008). Поједини психолози, у академским часописима које издаје Америчко удружење психолога (АПА) траже да се појам „сексуалне злоупотребе деце“ (child sexual abuse, CSA) не примењује аутоматски на сваки сексуални однос између одраслог и детета, већ са-

мо на оне случајеве у којима је утврђено да је дете претрпело психолошку штету, док за означавање осталих случајева треба користити израз „секс одраслог и детета (adult-child sex), као вредносно неутрални термин“ (Rind, Tromovitch and Bauserman 1998, 46). Такође се у академским часописима за истраживање хомосексуалности (попут *Journal of Homosexuality*) објављују чланци у којима се објашњава да је појам „невино дете“ друштвени конструкт, да је међугенерациски секс у појединим културама сасвим прихватљив, те да јавно згражање над педофилијом у САД и ЕУ, током деведесетих, следи исти образац „моралне панике“ који је раније пратио женску сексуалност и хомосексуалност (Mirkin 1999)⁷.

Међутим, треба рећи да се данашњи главни ток геј покрета у САД и ЕУ ограђује од оваквих захтева, сматрајући да они погодују предрасудама које изједначавају хомосексуалност са педерастичком и педофилијом. Треба напоменути да још седамдесетих, па и током осамдесетих година, таквих изричитих ограда није било. Један од оснивача NAMBLA-е, Дејвид Торстад (David Thorstad), био је, почетком седамдесетих, чак председник Савеза геј активиста (Gay Activists Alliance), „водеће геј ослободилачке групе у Њујорку“ (Wk 2011a). Током осамдесетих, међутим, долази до постепеног искључивања NAMBLA-е из свих већих акција геј покрета, да би 1994. две велике геј организације GLAAD и Task Force (види о њима опширније у Антонић 2011б) издале нарочита саопштења у којима се директно осуђују ставови NAMBLA-е (Wk 2011д). Холандска странка PVND је једнако изолована од тамошњег геј покрета, стигматизирана као „педо-партија“ и без икаквог политичког утицаја (Wk 2011ђ). Такође, када је текст из часописа које издаје Америчко удружење психолога почео да се користи на суду у прилог одбране оптужених за сексуално злостављање деце (у три наврата: McCain 2002), дошло је до јавног скандала, па се АПА оградилa од спорног текста и поновила своје оштро противљење педофилији (Wk 2011е). Исто тако је и поменути чланак у *Часопису о хомосексуалности* наишао на јавну осуду, те у академској и широј јавности схваћен само као део научних слобода, а не као генерални научни став (Wilgoren 2002).

⁷ Извесна анологије педофилије постоји и у чланку Донатана Дрејка, „Турски порок“, који је недавно преведен и објављен у нашем часопису *QT*. Описујући судбину европских, хришћанских дечака, које су турски војници систематски отимали, да би их продали у сексуално робље или сами држали као сексуалне робове, Дрејк свој чланак завршава следећим речима: „Ја сам ипак мишљења да су се неретко срца мушкараца и дечака у љубавном чину стапала у једно, с обилем нежне наклоности и чувстава што им је продужавало задовољство, благодат заједништва и што је потхрањивало њихову љубав, премошћујући и претварајући ступњеве сексуалне страсти у нежне чиновне обостраног обожавања“ (Дрејк 2010, 296–97).

Стога би се тешко могло рећи да наведених пет ступњева аспирације представљају „скривени програм“ геј покрета. Пети ступањ, наиме – који је и најпроблематичнији са становишта доминантног друштвеног морала, налази се на самој маргини геј покрета и одбачен је од релевантних „хомонормативних“ структура. Да ли ће се његов статус у геј покрету у будућности мењати не можемо са сигурношћу знати, али у овом тренутку нема ни једног разлога због којег се може тврдити да, након испуњења четири претходна ступња аспирације, аутоматски следи и пети. Идеја о „геј програму“, тако, више остаје у домену популарних теорија завере, него што почива на поузданим научним увидима.

ЛИТЕРАТУРА

- Антонић, Слободан. 2011а. „Истополне породице“: изазов за науку. *Социолошки преглед* 45 (1) (у штампи).
- Антонић, Слободан. 2011б. ЛГБТ организације као интересне групе: особине и утицај. *Социологија* (рукопис на рецензији).
- Andersen, Robert and Tina Fetner. 2008. Cohort differences in tolerance of homosexuality attitudinal change in Canada and the United States, 1981-2000. *Public Opinion Quarterly* 72: 311–30.
- Armstrong, Elizabeth A. 2005. From Struggle to Settlement: The Crystallization of a Field of Lesbian/Gay Organizations in San Francisco, 1969-1973. In *Social movements and organization theory*, edited by Davis, McAdam, Scott, and Zald, 161–87. New York: Cambridge University press.
- Armstrong, Elizabeth A. 2002. *Forging gay identities: Organizing sexuality in San Francisco, 1950-1994*. Chicago: University of Chicago.
- B92. 2005. Хашки трибунал наставља са радом. *B92*, 9. јануар 2005, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2005&mm=01&dd=09&nav_category=64&nav_id=159576, приступљено 18. јуна 2011.
- Barber, Matt J. 2008. Unmasking the „gay“ agenda. *RenewAmerica*, February 13, 2008, <http://www.renewamerica.com/columns/mbarber/080213>, приступљено 18. јуна 2011.
- Barth, Jay and Janine Parry. 2009. 2 > 1 + 1? The impact of contact with gay and lesbian couples on attitudes about gays/lesbians and gay-related policies. *Politics & Policy* 37 (1): 31–50.
- Beyond marriage. 2006. *Beyond same-sex marriage*. A new strategic vision for all our families & relationships, July 26, 2006, http://beyondmarriage.org/full_statement.html, приступљено 27. марта 2011.
- CA. 2008. Community anniversaries in 2008. *Rainbow history project* <http://www.rainbowhistory.org/2008anniversaries.pdf>, приступљено 18. јуна 2011.
- CL. 2011. Tennessee legislature takes action to shield businesses from gay agenda. *CitizenLink*, January 13, 2011, <http://www.citizenlink.com/2011/01/tennessee-legislature-takes-action-to-shield-businesses-from-gay-agenda/>, приступљено 18. јуна 2011.
- CRA. 1964. *Civil rights act*, 100 Milestone Documents, <http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=97&page=transcript>, приступљено 18. јуна 2011.

- Дрејк, Џонатан [Jonathan Drake]. 2010[1966]. Турски порок“ [‘Le Vice’ in Turkey], *QT: часопис за квір теорију и културу* 1 (3–4): 281–97.
- Engel, Stephen M. 2007. Organizational identity as a constraint on strategic action: A comparative analysis of gay and lesbian interest groups. *Studies in American Political Development* 21 (1): 66–91.
- Fleischmann, Arnold and Jason Hardman. 2004. Hitting below the Bible belt: The Development of the gay rights movement in Atlanta. *Journal of Urban Affairs* 26 (4): 407–26.
- GLAAD. 2010. GLAAD Media reference guide. *Gay&lesbian alliance against defamation*, <http://www.glaad.org/document.doc?id=99>, приступљено 18. јуна 2011.
- GLF. 1971. Gay liberation front: *Manifesto*, London, 1971, revised 1978, <http://www.fordham.edu/halsall/pwh/glf-london.html>, приступљено 18. јуна 2011.
- GRP. 1972. Gay rights platform. In Laud Humphreys, *Out of the closets: the sociology of homosexual liberation*, 165–66. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall; доступно и на: *All Things Queer: Gay & Lesbian Issues*, http://www.robertslevinson.com/gaylesissues/features/collect/onetime/bl_platform1972.htm
- Hartmann, Florence. 2002. *Milošević: Dijagonala ludaka*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
- Isserman, Maurice and Michael Kazin. 2000. *America divided: The civil war of the 1960s*. Oxford: Oxford University press.
- Keleher, Alison G. and Eric R. A. N. Smith. 2008. Explaining the growing support for gay and lesbian equality since 1990. *Annual meeting of the American political science association*, Boston, MA, August 28-31, 2008, <http://www.polsci.ucsb.edu/faculty/smith/equality.pdf>, приступљено 18. јуна 2011.
- Kirk, Marshall and Hunter Madsen. 1989. *After the ball: How America will conquer its fear and hatred of gays in the '90s*. New York: Doubleday.
- Kirk, Marshall and Erastes Pill. 1987. The overhauling of straight America. Изворно у: *Guide*, November 1987, доступно на: http://library.gayhomeland.org/0018/EN/EN_Overhauling_Straight.htm, приступљено 18. јуна 2011.
- Knight, Robert. 2010. Truth in labeling for former ‘Conservatives’: ‘Gay rights’ agenda is liberal Trojan horse. *The Washington Times*, July 2, 2010; <http://www.washingtontimes.com/news/2010/jul/2/truth-in-labeling-for-former-conservatives/>, приступљено 18. јуна 2011.
- Kupelian, David. 2005. *The marketing of evil: How radicals, elitists, and pseudo-experts sell us corruption disguised as freedom*. Torrance, CA: WND books.
- McCain, Robert Stacy. 2002. Endorsement of adult-child sex on rise. *The Washington Times*, April 19, 2002, <http://www.come-and-hear.com/editor/ca-wt-04-19-02/>, приступљено 18. јуна 2011.
- Мек. Norgie, Kenneth. 2008. Chasing the chimera. *International Journal of Law in Context* 4 (4): 411–17.
- Миочиновић, Мирјана. 1997. *Немоћ очигледног*. Београд: Београдски круг.
- Mirkin, Harris. 1999. The pattern of sexual politics: Feminism, homosexuality and pedophilia. *Journal of homosexuality* 37 (2): 1–24.
- NAMBLA. 2011. What is man/boy love? *NAMBLA* – Official website, <http://www.nambla.org/whatis.htm>, приступљено 18. јуна 2011, приступљено 18. јуна 2011.

- Павић, Александар. 2010. Рођени у обмани. *Печат*, 8. октобар, <http://www.pecat.co.rs/2010/10/rodeni-u-obmani/>, приступљено 18. јуна 2011.
- PNVD. 2008. PNVD party programme of May 2008. *PNVD* – Official website, http://www.pnvd.nl/EN_Prog_May_2008.html, приступљено 18. јуна 2011.
- Pruden, Wesley. 2007. Collateral damage in high places. *The Washington Times*, August 31, 2007 <http://www.washingtontimes.com/news/2007/aug/31/collateral-damage-in-high-places/print/>, приступљено 18. јуна 2011.
- Pruden, Wesley. 2005. Horror in Hollywood — it's not a movie. *The Washington Times*, December 29, 2005; <http://www.washingtontimes.com/news/2005/dec/29/20051229-105016-9747r/?page=2>, приступљено 18. јуна 2011.
- Rind, Bruce, Philip Tromovitch & Robert Bauserman. 1998. A meta-analytic examination of assumed properties of child sexual abuse using college samples. *Psychological Bulletin* 124: 22–53. http://www.tegenwicht.org/13_rbt_eng/rbt/metaana.pdf, приступљено 18. јуна 2011.
- Rondeau, Paul E. 2002. Selling homosexuality to America. *Regent University Law Review* 14 (2): 443–85. http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:SeCjYh4yVb0J:www.couplescompany.com/FEATURES/politics/2004/Selling%2520Homosexuality.pdf+Sell+ing+Homosexuality&hl=en&pid=bl&srcid=ADGEEsgr0aBIE982PqvHDDoPxdmjDthLkOrByABYDvAUImH3w8dnJs5uCFdHqV3I-9i-Za44K5HK1tnHtCtUznhj0MtHyYhDJCoDhndRxgyS_ZmrZBeDazCxBY21rxTujX5AEXfwORF_&sig=AHIEtbSkTicRGsKXMJDKIGocxU-E-js6fg и http://www.lifeissues.net/writers/rond/shta/shta_01sellinghomosexuality1.html, приступљено 18. јуна 2011.
- Rubin, Alissa J. 2000. Public more accepting of gays, poll finds. *Los Angeles Times*, June 18, 2000, <http://articles.latimes.com/2000/jun/18/news/mn-42265>, приступљено 18. јуна 2011.
- Sears, Alan and Craig Osten. 2003. *The homosexual agenda: Exposing the principal threat to religious freedom today*. Nashville, Tennessee: Broadman & Holman books.
- Sorba, Ryan. 2007. *The "born gay" hoax*. Wilmington: Self-publishing, http://www.massresistance.org/docs/gen/08a/born_gay_hoax/TheBornGayHoax.pdf, приступљено 18. јуна 2011.
- Sprigg, Peter. 2010. *The top ten myths about homosexuality*. Washington, DC: Family research council; <http://downloads.frc.org/EF/EF10F01.pdf>, приступљено 18. јуна 2011.
- Teodori, Masimo (Massimo Teodori). 1979(1976). *Historijat novih ljevicu u Evropi (1956-1978)* (Storia delle nuove sinistre in Europa). Zagreb: Globus.
- Unruh, Bob. 2010. Obama czar's 'homo-genda' proposed for U.S. schools. *WorldNetDaily*, February 10, 2010, <http://www.wnd.com/index.php?fa=PAGE.view&pageId=124704>, приступљено 18. јуна 2011.
- Werum, Regina and Bill Winders. 2001. Who's 'in' and who's 'out': State fragmentation and the struggle over gay rights, 1974–1999. *Social Problems* 48 (3): 386–410.
- White, J. 1986. Supreme court of the United States, *Bowers v. Hardwick*, Opinion of the Court, 478 U.S. 186, No. 85-140, Argued: March 31, 1986, Decided: June 30, 1986, http://www.law.cornell.edu/supct/html/historics/USSC_CR_0478_0186_ZO.html, приступљено 18. јуна 2011.

- Wilgoren, Jodi. 2002. Scholar's pedophilia essay stirs outrage and revenge. *The New York Times*, April 30, 2002, <http://www.nytimes.com/2002/04/30/education/30MISS.html>, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011a. David Thorstad. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/David_Thorstad#cite_note-3, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011б. Homosexual agenda. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/Homosexual_agenda, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011в. LGBT rights by country or territory. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Asia#Asia, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011г. LGBT rights in Africa. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/LGBT_rights_in_Africa, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011д. North American man/boy love association. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/NAMBLA#cite_note-soto-3, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011ђ. Party for neighbourly love, freedom, and diversity. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/Party_for_Neighbourly_Love,_Freedom,_and_Diversity, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk. 2011е. Rind et al. controversy. *Wikipedia*, http://en.wikipedia.org/wiki/Rind_et_al._controversy, приступљено 18. јуна 2011.
- Wk/hr. 2011. Memorandum SANU. *Wikipedia* на хрватском, http://hr.wikipedia.org/wiki/Memorandum_SANU, приступљено 18. јуна 2011.
- WT. 2010. Editorial: Obama's homosexual-muslim conflict: White House agenda is tripped up by a clash of civilizations. *The Washington Times*, July 15, 2010; <http://www.washingtontimes.com/news/2010/jul/15/obamas-homosexual-muslim-conflict/>, приступљено 18. јуна 2011.

Slobodan Antić, Beograd

"GAY AGENDA": MYTH OR REALITY?

Summary

"Gay Agenda" is a belief existing among Christian traditionalists that the gay movement has a hidden agenda for achieving radical goals. This agenda consists of gradually accustoming of society to the problematic norms, without upset the general public and without serious resistance. As evidence for the existence of the gay agenda, or even as a gay agenda itself, the most frequently identified *Gay Rights Platform* (1972) and book by Marshall Kirk and Hunter Madsen *After the Ball: How America Will Conquer Its Fear and Hatred of Gays in the 90's* (1989). The author of this article is not considered that Platform, the book by Kirk and Madsen, or any other document, can taken as a hidden agenda of a diffuse and branched movements, as the gay

movement in the United States like. Each movement is consist of a multitude of organizations, informal groups and intellectual clubs, which are more spontaneous and consensual coordinated, not from one center, or according to one plan. Although certain documents can truly express the "spirit of an epoch" or predict prevailing opinion in the movement, these documents are not necessarily the main guides of biggest organizations and the most powerful actors in the movement. Correspondence of ideas between the many actors does not mean that there is an "ideological leadership" of actor which first had has an idea, and practicing of an idea by many actors in a movement does not mean that its original author is "ideologue" or "instigator" of all social actors who have applied similar practice. Therefore, the belief that a movement has a unique "secret plan" falls more into the domain of naive conspiracy theories, than that it belongs to a serious exploration of social phenomena.

Key words: social movement, gay rights, conspiracy theories, ideologies, normative systems.